

RÓMA – AZ ÖKUMENÉ VÁROSA?

Amikor katolikusként Rómára, egyházunk központjára gondolunk, akkor önkéntelenül is egy majd' száz százalékban katolikus, barokk dicsfény által övezett eszményi hely jut eszünkbe, amely csak a miénk, csak hozzánk tartozik, amely a mi otthonunk igazán – ahogyan azt **Lászlai János** gyulafehérvári kanonok, a Szent Péter bazilika magyar gyóntatójának sírverse is megfogalmazza, amelyet a magyar nemzeti templomban a Coelius-dombon lévő *S. Stefano Rotondo*-ban lévő sírkövén olvashatunk:

*„Natum quem gelidum vides ad Istrum, Roma tegetur viator urna.
Non mirabere, si estimabis illud, quod Roma est Patria omnium fuitque.”*

Szabad fordításban ez így hangzik:

*„Vándor, ha látod, hogy Róma őrzi annak sírját, aki a fagyos Dunánál született,
nem fogsz csodálkozni, ha meggondolod: Róma volt és marad mindannyiunk hazája.”*

Természetesen itt a „mindannyiunk” alatt a római katolikus egyház híveire gondolunk. Fel sem merül bennünk, hogy ez a „mi” jelentheti esetleg az összes keresztényt? Róma városa lehet nem csak a katolicizmusnak, de az ökumenének is városa?

A NEM RÓMAI KATOLIKUS RÓMA – ÉLETTAPASZTALATOK

Amikor 1999-ben ösztöndíjat nyertem a római Pápai Német-Magyar Kollégiumba (*Pontificium Collegium Germanicum et Hungaricum*), azt sejtettem, hogy az előttem álló évek különös tapasztalatát nyújtják majd annak, amit világegyháznak, az egész földgolyón elterjedt római katolikus egyháznak nevezünk. Készültem nemzetek, kontinensek találkozására s a katolicizmus valóban egész szerinti (kat'holikosz) megtapasztalására. Azonban ennél is többre került sor – azt élhettem meg, hogy Róma nem csak a római katolikusoké. Sajátos élettapasztalatok nyomán megismertem egy olyan Örök Várost, amely túlnő a római katolikus egyház határain.

A későókori-koraközépkori Róma egyházi épületei között bolyongva bizonytalansággal mindenkinek feltűnik az erőteljes keleti hatás úgy a művészeti stílusokban, mint a liturgikus tér elrendezésében, a templombelsők egész atmoszférájában. Ennek nem pusztán az az oka, hogy abban a korszakban a haldokló illetve a múlt ideáljaként mégis továbbélő Római Birodalom két fele még sokkal közelebb állt egymáshoz. Nagyon sok templom eredetileg is a görögöknek vagy egyéb keleti népeknek épült, az ő közösségeik papjai működtek bennük.

A görög templomok közül a legnevesebb talán a *S. Maria in Cosmedin*, amelynek előcsarnokában a Bocca della Verità, az Igazság szája is található. Belépve a templomba valójában a görög kereszténység egy VIII. századi római központjába hatolunk be, amely napjainkban a szír katolikus közösség temploma, az **antióchiai szír katolikus pátriárka** római széke temploma. A pogány templomok oszlopai, a görög liturgikus térformálás, a latin középkor nyomai mellett feltűnnek a szír jelen képviselői: a főpapi, pátriárkális széke templom díszes tárgyai, jelvényei.

Nem messze innen található *Szent Kelemen pápa bazilikája*, amelynek altemplomában, az ásatási régióban a Mithrász-szentélyt mindenki felkeresi – ám arrafelé haladva elsétálunk egy oltár előtt, amely körül a falon a legkülönbözőbb emléktáblák sorakoznak, szerb, orosz, bolgár és macedón cirill

ábécés betűkkel. Nem véletlen ez, hiszen ezen a helyen állt a Rómában, a pápánál tett látogatásuk során elhunyt **Szent Cirill**nek a sírja. Őrá emlékeznek ezen táblákkal mindazok a nemzetek, akiket testvérével, a térségbe ezután még visszatért **Metód**dal együtt evangelizált. A sírhely ma üres, hiszen az ereklyét később átvitték egy, a testvérpárról nevezett újabb templomba, amelyben ott nyugszanak mellette Metód ereklyéi is.

Ha kiautózunk Rómától délre, félórányi útra találjuk *Grottaferrata*-t, ahol a **Szent Nílus** apátság áll. A calabriai születésű görög szerzetes nem egy társával északra, Róma felé menekült, ugyanis a bizánci uralom alatt álló dél-itáliai területeket mind gyakrabban támadták a szaracénok. Itt találkozott olyan szerzetesekkel, akiknek ősei még az ikonromboló harcok idején kerestek menedéket Rómában, a Pápai Állam területén. Társaival alapította meg azt a szerzetesi közösséget, amely ma is él a grottaferratai kolostorban. Ortodoxok ők, akik soha nem éltek át a szakadást Rómával, hisz 1054 előtt alapították kolostorukat, és soha nem kerültek összetűzésbe Rómával.

Mindezen példákon láthatjuk, hogy nem csak az ortodox, de a keleti keresztény egyházak jelenléte is töretlen Rómában az első keresztény századoktól kezdve. Bár a világegyház megannyi szakadást és széthúzást átélt, Rómában a keleti és nyugati világ keresztényei mindvégig együtt, egymás mellett éltek, néhány atrocitást leszámítva békében. Róma, Péter és Pál városa tehát nem csak szent helye, de lakóhelye is az apostolok kora óta az ortodox és keleti keresztényeknek. Ha a Német-Magyar Kollégium ablakán kinéztünk, az *örmény katolikusok templomára és kollégiumára* láttunk; közösségünknek pedig tagjai voltak görög-katolikus testvéreink is, akiknek révén megannyiszor részt vettünk Nagy Szent Vazul és Aranyszájú Szent János liturgiáin *Szent Atanáz görög rítusú templomában*, nem messze a Spanyol lépcsőtől. A vatikáni kertekben sétálva pedig mindig irigykedhattunk a koptokra, akiknek a csodás környezetben állt kollégiumuk, s Vatikán Állam kormányzóságának dombja tövében az *abesszínok (etiópok) Szent István temploma* (a Szent Péter bazilika után a legősibb templom a környéken), amely **IV. Szixtus** rendelkezése nyomán a kopt rítus temploma lett.

Róma azonban nem csak a latin és görög katolikusoké, illetve a keleti keresztényeké. Az északról érkező zarándokok a Via Flaminian érkezték a Városba, s az első templom, amelybe beléphettek, a *S. Maria del Popolo* volt a Piazza del Popolon, amely a hagyomány szerint **Nero** császár sírja fölé épült. Ehhez kapcsolódik egy ágostonos kolostor, amelynek maga Luther Márton volt a lakója 1510-1511-ben, római látogatása idején. Ez meghatározó élmény lett számára, látva a reneszánsz pápaság és az olykor babonásan hívó város állapotait felébredt benne nem egy kétely, megbotránkozó gondolat. A Via del Corso mellett, a Palazzo Doria-Pamphilihez kapcsolódó kápolna mellett nyíló kis oldalutcában a mai napig látható a *kút*, amelyből a hagyomány szerint a lázongó lelkű ágostonos szerzetes, **Martin Luther** ivott.

Azonban a protestantizmus jelenléte nem csak ilyen „turistacsalogató látványosságok” szintjén megragadható. Bár a reformáció lutheri és kálvini ágazata soha nem vert mély gyökeret az olasz földre, mégis egy közösség, az **evangélikus valdensek** a középkor óta történeti jelenléttel büszkélkedhetnek Itáliában. A XIX. századtól élveztek egyre több jogot, s ugyanekkor léptek unióra a metodistákkal. Ha szabad így fogalmazni, ők képezik a protestantizmus történelmi magját Olaszországban. Rómában öt templomuk és nagy múltú teológiai fakultásuk is működik.

A XIX. században azonban egy másik színfolttal is gazdagodott a protestáns közösségek palettája Rómában – megjelent az **anglikán egyház**. Ennek oka mindenekelőtt a romantika hatása alatt a mind nagyobb számban a Mediterráneumba özönlő angolok letelepedésében keresendő. A római Píramis mellett van temetőjük, itt találjuk **Keats** és **Shelley** sírját is. A városmagban pedig két nagy anglikán templom is épült neogót stílusban: a Falakon belüli Szent Pál a Via Nazionale-n, valamint a Mindenszentek temploma a Spanyol lépcső és a Piazza del Popolo között.

Vagyis megállapíthatjuk azt is, hogy a protestantizmus esetében is vitális és történelmi léptékű római jelenlétről és kötődésről szólhatunk.

A XX. század tovább erősítette az Örök Város eme sokszínűségét.¹ VI. Pál és II. János Pál pápák nagylelkű gesztusokat tettek a keleti és ortodox egyházak felé:

- Az 1970-es években épül fel az **egyiptomi-kopt** és az **etióp-eritreai kopt közösség** két temploma (az orosz ortodoxok már a XIX. századtól rendelkeznek római templommal).
- 2000 novemberében a **konstantinápolyi patriarkátus** használatába került a VI. századi eredetű, a XV., majd a XVII. században újjáépített *S. Teodoro* templomot.
- A román ortodox egyház kezelésébe adták a *S. Maria Scala Coeli* templomot, amely **Teoktiszt pátriárka** 2002-es látogatásakor így már a román közösség használatában volt.
- 2002. május 24-én a **bolgár ortodox egyház** liturgikus használatába került a *SS. Vincenzo e Atanasio* templomot a Trevi-kútnál.

A protestáns közösségek is megjelentek az Örök Város falai között:

- A **lutheránus-evangélikus egyház** 1948-ban alapult meg Olaszországban. Ekkor épül templomunk Rómában.
- A **svéd evangélikus egyház** a Farnese téren álló, **Svéd Szt. Brigitta** sírját őrző templom kriptájában alakított ki kápolnát 70 férőhellyel 1972-ben.
- Emellett jelen van még a **skót (református) egyház**, a **Krisztus Egyháza**, az **Üdvhadsereg**, a **Hetednapi Adventisták** és a **Baptisták** közössége is.

Mindebből kitűnik, hogy aki elmerül Rómában, meglátja a szinte kizárólagosan római katolikus felszín mögött az egyházi jelenlét ősi gyökerekre visszamenő, mindvégig jelenvolt sokszínűségét. Lászaí sírfelirata valóban igaz: Róma mindannyiunk hazája, nem csak katolikusoké, de minden keresztényé is.

RÓMAI ÖNTUDATTÓL ÖKUMENIKUS NYITOTTSÁGIG

Bár Róma városa – mint az a fentiekből is kitűnik – minden korszakban magán viselte a felekezeti fölttöttség jegyét, nem fedhetjük el az erős és kizárólagos katolikus identitás árnyoldalait sem. A reformációtól kezdve kialakult az a római öntudat, amely az „*extra Ecclesiam nulla salus*” sajátos, nem adekvát értelmezését implikálta. Egyfelől az „*Ecclesia*” szinonimájává vált a római katolikus egyháznak; másfelől a cipriáni kifejezés² kizáró értelmezést nyert. Már 1949-ben kifejezetten elítélte a Szent Offícium az axióma szó szerinti értelmezését egy a bostoni érseknek címzett dokumentumában, kiemelve hogy „*az Egyház az üdvösség eszköze, amely nélkül senki sem léphet be a mennyi dicsőség országába*”³. Ugyanakkor leszögezték azt is, hogy az Egyház léte nem belső szükségszerűség, hanem Isten akarata, olyan eszköz, amelynek akkor is meglehet a hatása, ha valaki csak vágyakozik utána.⁴ Ez jele annak, hogy az a szellemi-hittani beállítódás, amelynek okán a két világháború közötti pápák, **XV. Benedek** és **XI. Piusz**, tiltották vagy korlátozták a katolikusok részvételét az ökumenikus mozgalomban, változni kezdett. Az 1949-es dokumentum kifejezetten utal rá, hogy ez az exkluzivisztikus, erős katolikus öntudat ártalmas nem csak a római egyház közösségén kívül állók, de annak tagjai számára is.⁵

Az áttörést a **II. Vatikáni Zsinat** hozta meg, mégpedig kettős szinten:

- a római katolikus egyház önképének átalakításában,
- az ökumenikus mozgalom új értékelésében.

¹ Ld. http://roma.katolsk.no/non_catholic.htm

² Vö. SZENT CIPRIÁN, *De Bapt.*, IV, 17, 24.

³ DH 3868.

⁴ Ld. DH 3869.

⁵ Vö. DH 3873.

A római katolikus egyház önképének átalakulása leginkább abban a vitában érhető tetten, amely a *Lumen gentium* kezdetű zsinati dokumentum nyolcadik pontjának megszövegezése körül kirobbant. A magyar fordítás így hangzik:

„Ez Krisztus egyetlen Egyháza, melyet a Hiszekegyben egynek, szentnek, katolikusnak és apostolinak vallunk, s melyet Üdvöztőnk feltámadása után a pásztor Péternek adott át (Jn 21,17) és őrá meg a többi apostolra bízta terjesztését és kormányzását (vö. Mt 28,18), és mindörökké «az igazság oszlopának és erősségének» rendelte (1Tim 3,15). Ez az Egyház e világban mint alkotmányos és rendezett társaság a Péter utóda és a vele közösségben élő püspökök által kormányzott katolikus Egyházban létezik, jóllehet szervezetén kívül is megtalálható az igazságnak és a megszentelésnek több eleme, melyek mint Krisztus egyházának saját ajándékai, a katolikus egységre sarkallnak.”⁶

A vitatott kérdés abban állt, hogy miként fogalmazzák meg a Hitvallásban szereplő Egyház és a római katolikus egyház viszonyát. Minden a kettő között álló ígén múltott. Két variáns merült fel:

1. „est” – azaz: *Krisztus egyetlen Egyháza a Péter utódával egységben lévő katolikus Egyház.* A Hitvallás egyháza és a római katolikus egyház közé egyenlőségjel kerül. Ebből eredően a többi keresztény egyházak és egyházi közösségek nem csak Rómától, de Krisztus egyetlen egyházától szakadtak el.
2. „subsistit” – azaz: *Krisztus egyetlen Egyház a Péter utódával egységben lévő katolikus Egyházban létezik.* A megfogalmazás sokkal kifinomultabb, a két valóság közé nem kerül egyenlőségjel, a kettő nem azonos. A péteri (római) katolikus közösségben valósul meg, létezik a legteljesebb módon Krisztus egyetlen egyháza. Ez a szemléletmód-váltás lehetővé tette a többi keresztény közösség értékelését, a feljük való megnyílt. Ez a következmény a szövegrész folytatásában is megjelenik, kijelentve a Zsinattal egy korábban elképzelhetetlen hittani állítást: „... jóllehet szervezetén [ti. a péteri katolikus Egyházén – T.Cs. megj.] kívül is megtalálható az igazságnak és a megszentelésnek több eleme, melyek mint Krisztus egyházának saját ajándékai, a katolikus egységre sarkallnak.”⁷

Az ökumené célkitűzésévé vált tehát ezt a katolikus – vagyis egyetemes, az egész szerinti – egység. Azonban ez az egység csakis a dialógus révén érhető el, amely dialógusnak az igazság keresésében kell lejátszódnia. VI. Pálnak a Zsinat idején kiadott enciklikája, az *Ecclesiam suam* felvázolja azt a pápai elképzelést, amely a későbbi teológia számára is irányadó lett. Az igazság központja, vagyis Krisztus az Igazság körül koncentrikus körök helyezkednek el.⁸

1. Az első körbe tartozik mindaz, ami emberi⁹ – tudva, hogy az istentagadás komoly akadályt jelent a párbeszédben.¹⁰ Ám ilyenkor a dialógus csöndjében is elevennek kell maradnia a szeretetnek¹¹, hogy megvalósulhasson a végső cél: a béke elérése.¹²
2. A második körbe minden istenhívő beletartozik.¹³ Ugyanakkor világosan fel kell ismernünk VI. Pál szerint, hogy a dialógus nem hajolhat közönybe. Tudjuk, hogy az önmagát kinyilatkoztató Istentől ők olykor még távol járnak, mégis él bennünk a remény, hogy végül eljutnak hozzá.
3. A harmadik kört az elszakadt keresztény testvérek alkotják.¹⁴ Érdemes elolvasnunk VI. Pál szavait: „De most, hogy a katolikus egyház megragadta a kezdeményezést, hogy újra felállítsa Krisztus egyetlen aklát, szüntelenül teljes türelemmel és tisztelettel fog előrehaladni; szüntelenül meg fogja mutatni, hogy az előjogok, amelyek még távol tartják tőle az elszakadt testvéreket,

⁶ LG 8.

⁷ LG 8.

⁸ Ld. ES 97-100.

⁹ Ld. ES 101-102.

¹⁰ Ld. ES 103-106.

¹¹ Ld. ES 107-109.

¹² Ld. ES 110.

¹³ Ld. ES 111-112.

¹⁴ Ld. ES 113-115.

nem történelmi ambíció vagy fantasztikus teológiai spekuláció gyümölcsei, hanem Krisztus akaratából fakadnak, és hogy ezek, ha valódi értelmüket felfogják, mindenki számára jótékonyak, a közös egység, a közös szabadság, a közös keresztény teljesség javára; a katolikus egyház szüntelenül alkalmassá és méltóvá fogja tenni magát az imádságban és a bűnbánatban a vágyott kiengesztelődésre.”¹⁵

A katolikus egyház tehát elkötelezi magát a dialógusra, önmagát teszi párbeszéddé, üzenetté¹⁶, azonban mindeközben megőrzi sajátos öntudatát, igazságba horgonyozottságából fakadó magabiztosságát. Ezen a ponton válik kitapinthatóvá az ökumenikus dialógus kettős arca, amely bizony a későbbiek során feszültségek formájában a felszínre bukkan:

1. *ad extram*: a katolikus egyház dialógus melletti elkötelezettsége megnyilvánul gesztusokban, stílusváltásokban, a közösség felvállalásában; a katolikusok részvétele az ökumenikus rendezvényeken, imaheteken, programokon egyre gyakoribb lesz; bevezetésre kerül az imahét a keresztények egységéért stb.
2. *ad intram*: megőrződik az erőteljes katolikus öntudat; az igazság-konceptum központisége természetszerűleg hozza magával a sajátos látásmódot, miszerint ha azt mondjuk, hogy egyes álláspontok közelebb állnak Krisztushoz, mások pedig távolabb vannak tőle, akkor az azt is jelenti, hogy egyik álláspont igazabb, a másik tévesebb; így tehát a katolikus egyház a keresztény család legigazabbja, s hozzá képest minden más felekezet ilyen-olyan tévedésektől terhelt; ez pedig szinte automatikusan az igazság hierarchiájába rendezi a felekezeteket, amely hierarchia csúcsán így (Krisztus után közvetlenül) a római katolikus egyház áll, mellette a többi nővér-egyház alárendelt. Ennek kifejeződése a teológiai megnyilatkozások, magiszteriális dokumentumok kapcsán oly gyakran felmerülő ellehetetlenülés.

Azért fontos ezt a kettő szempontot világosan látnunk, mert csak így értjük, érthetjük meg azt a hatalmas probléma-komplexumot, amely immár mondhatni évtizedek óta halmozódik. A gesztusok egyértelmű közeledésre utalnak, míg a dokumentumok szintjén – a példaértékű pozitív előrelépések mellett – újból és újból felmerül a vád: megint hátrább lép a katolikus egyház az ökumené terén.

A kérdés teoretikus tengelye nem az, hogy kell-e ökumené – emellett a katolikus egyház visszavonhatatlanul elkötelezte magát, és ami még ennél is messzemenően fontosabb: maga Krisztus adja ezt parancsba, kötelez el rá. A fő gócpont annak megértése, hogy a dialógus sajátos helyzetbe viszi a résztvevőket. Ha dialogizálni kezdünk, akkor abból az alapfeltevésekből kell kiindulnunk, hogy a másoknak nem csak adni tudok, de kaphatok is tőle. Ha viszont egy erős katolikus öntudattal kezdünk el párbeszédet folytatni, azzal a bizonyossággal, hogy én képviselem az igazabb álláspontot, sőt magát az igazságot, akkor felmerül a kérdés: mit kaphatok én a másiktól? Ha nekem igazam van, ő pedig téved, akkor itt nem dialógus játszódik le, hanem korrekció, tanítás. Sok katolikus főben az ökumené annak útját jelenti, hogyan vonjunk be minden más keresztényt a mi egyházunkba. Azonban a valóság azt mutatja, hogy olyan ökumené nem elképzelhető, amelyben mindenki változik, de a katolikus egyház egymaga változatlanul áll mint az igazság legteljesebb hordozója.

A katolikus teológia deduktív rendszerében egy axiomatikus váltásnak kell beállnia. Ennek lényege az igazság új értelmének meglátása. Az igazság, amelyről hisszük, hogy mi hordozzuk a legteljesebben itt a földön, nem konceptuális, nem logikai, nem tudományos, de még csak nem is tézisekbe foglalt. Az igazság személy. A személy pedig, jelenjék meg a legtökéletesebben is egy képen, egy tükörben vagy bármilyen más megjelenítő által, mindig több lesz, mint a reprezentálója. Lehet, hogy egy képmás tökéletesebb, mint a többi, de ettől még a többi ábrázolás mindegyike tartalmazhat olyan szempontokat, olyan elemeket, amelyek hiányoznak vagy hangsúlytalanok ama legtökéletesebben.

Egy ilyen látásmódváltás beteljesíthetné az ökumené útját, amelynek az első két fázisát már világosan látjuk, a harmadikat még csak sejtjük:

¹⁵ ES 113.

¹⁶ Vö. ES 67.

1. *exkluzivistikus fázis*: a római katolikus egyház azonosítása Krisztus egyetlen Egyházával, sőt magával Krisztussal (ld. az *extra Ecclesiam nulla salus* értelmezése körüli vitákat);
2. *inkluzivistikus fázis*: a római katolikus egyház felismeri az ökumené szükségszerűségét, de azt úgy képzei el, mint az elszakadt testvérek visszavezetését az egyetlen Krisztusi akolba, amely bár nem azonos a római katolikus egyházzal (már csak azért sem, mert üresek a kijelölt helyek), de mégis az övé az akol kapujának kulcsa, az afölötti gondnokság és rendelkezés joga;
3. *kommúniós fázis*: a római katolikus egyház felismeri, hogy az ökumenikus mozgalom szükségszerűen őt magát is megváltoztatja, nem csak külsődlegesen (gesztusok, jelek, rítusok, egyházszerkezet stb.), de akár belsőlegesen (teológiai újraértelmezések, útkeresések stb.).

Jelenleg éljük azt a kort, amelyben elvállik, hogy az elköteleződés után felvállaljuk-e ezt a harmadik fázist; az ökumené szükségességének felismerése, a megnyílás után belemerülünk-e abba a szentlelkes egységesítő valóságba, amely Krisztus akaratának lesz megvalósítási módja – *Ut omnes unum sint*.

FÉNYEK ÉS ÁRNYAK RÓMA EGÉN

A második és harmadik fázis mezsgyéjén ingadozó római katolikus egyház elmúlt évtizedei számos jelentős lépést mutatnak fel a dialógus terén. **VI. Pál** és **II. János Pál** útja a *Szentföldre*, a pápák találkozásai a világ vallási vezetőivel, **II. János Pál** és **XVI. Benedek** látogatása a *zsinagógai* közösségben, a két **assisi béke-imanap**, a nagy **bocsánatkérések** – megannyi gesztus, amely arról tanúskodik, hogy az ökumené valóban visszafordíthatatlanná vált az katolikus egyházban is.

Kiemelten kell kezelnünk a pápák azon törekvését is, hogy Róma legyen az egész kereszténység szent Városa. Ezt mutatja az az elszántság és eltökéltség, amellyel teret nyitottak Rómában a nem-katolikus keresztény közösségeknek. Nem pusztán a templomépítések, látogatásokra kell itt gondolnunk, hanem egészen szimbolikus tettekre:

- **II. János Pál** pápa a *falakon kívüli Szent Pál Bazilika* Szent Kapuját ökumenikus szertartás keretében, ortodox főpapokkal és az anglikán prímással együtt nyitotta meg;
- A Szentév során a *Colosseumnál* ökumenikus megemlékezés keretében imádkoztak a XX. század minden keresztény vértanújáért, hitvallójáért; a katolikus egyház nem csak a saját mártírjait, de a keleti, az ortodox, a protestáns és az anglikán hittanúk előtt is fejet hajtott ez alkalommal.
- Ugyanő **Világosító Szent Gergely** ereklyéjét adományozta az örmény egyháznak. Szent Gergely az örmény kereszténység apostola, ám sírja Olaszországban található. Az ereklyeátadási szertartás az **örmény katolikossal** együtt a *Szent Péter Bazilikában* celebrált a pápa. Hálából az örmények elhelyezték a Szent Péter bazilika külső homlokzatán védőszentjük nagyméretű márvány szobrát.
- Különös esemény volt a **kazanyi Szűzanya** ikonjának visszaadása az orosz ortodox egyház számára. Bár a Szentatya személyesen nem utazhatott Oroszországba, mégis az ikon indulása előtt Rómában szertartás keretében búcsúztatták el a kegyképet.
- Amikor **XVI. Benedek** pápát megválasztották, az egyik első találkozója az ökumenikus küldöttségekkel volt. Hogy ez különösen is baráti hangnemben zajlott, azt mutatja a tény, hogy a megszabott időnél háromnegyed órával hosszabban beszélgettek teljesen kötetlenül.

Ugyanilyen kimagasló pillanata volt a római kezdeményezéseknek az *evangélikus-katolikus Közös Nyilatkozat* elkészítése is, amely végül Németországban került aláírásra. A római kezdeményezések, a pápai hivatalok, mindenekelőtt a **Keresztény Egységtörekvés Pápai Tanácsa** munkássága ezen felül buzdítást jelentett és jelent a helyi egyházaknak. Nem egyszer a helyi szinten újra fel kell fedezni az önálló kreativitás és spontaneitás jelentőségét az ökumenikus párbeszédben, hisz a katolikus felek sokszor megszokták, hogy előbb Rómára várjanak, s csak azután lépjenek.

Ezen Róma által üdvözölt és buzdított kezdeményezések sorába illeszkedik az európai **Ökumenikus Charta**, vagy még helyibb szinten a házasságkötés ökumenikus szertartáskönyvének kiadása Magyarországon. Azt is mondhatnánk, hogy Róma elkötelezettsége és ökumenikus munkája visszatükröződik a helyi egyházak életében is.

Ugyanakkor nem hallgathatunk az árnyakról sem. Az elmúlt bő fél évtizedben két esemény rázta meg az ökumenikus mozgalmat: a **Dominus Iesus** és az **Ecclesia de Eucharistia** dokumentumok kiadása. Mindkettőt úgy élték meg a – mindenekelőtt protestáns – testvéregyházak mint alapvető divergenciát tettek és szavak között. A tettek szintjén gesztusok, szeretetteli megnyilvánulások voltak érzékelhetők számukra (ld. fent), a szavakat azonban kemény elutasításnak, konzervatív vonalnak, diadalmaskodó katolikus öntudatnak vették.

Talán az előző pontban tett vizsgálódásaink megvilágítják e látszólagos kettőséget, ám az nem várható el az ökumenikus dialógusban, hogy a nem-katolikusok kurzusokat vegyenek arról, hogy mit és hogyan és miért gondolnak a katolikusok, miközben mi csak mondjuk, mondjuk, ismételjük, ismételjük s végül dokumentumokban definiáljuk álláspontunkat, tekintet nélkül bárkire és bármire. E megfogalmazás talán sarkosnak tűnik, és valóban az is – célja ugyanis az, hogy felmutassa a másokkal és önmagunkkal szembeni elvárásaink eltérését. Önmagunktól teljes hűséget követelünk az igazsághoz, a másiktól pedig teljes belátást a mi álláspontunkkal szemben. Ugyanakkor elfelejtjük, hogy egy ilyen alapelv csak akkor tartható a dialógusban, ha *mutatis mutandis* ugyanezt alkalmazom a párbeszédpartnerre is. A felekezeti hovatartozás számára is egyfajta igazsághoz való ragaszkodást, őszinteséget, lelkiismerethez való hűséget jelent. Bár elengedhetetlen önnön álláspontom letisztázása, pontos kifejtése, mély megértése, ezt mégsem tehetem úgy, hogy nem törődöm közben a másikkal. Az ökumené a szeretet egységének az útja, a szeretet dialógusa pedig figyelmességet és empátiát követel.

Ezen a ponton válik fontossá, hogy nem csak Róma neveli a világegyházat, de a világegyház is Rómát. Nem a dogmatikus tanításra kell gondolnunk, hanem az életszentség megannyi útjára, amely a világ elszórt szegleteiben virágzott, s onnan sugározta be egyházunk fővárosát fényével. **Avilai Nagy Szent Teréz, Szent Erzsébet, Aquinoi Szent Tamás, Lisieux-i Kis Szent Teréz, Szent Terézi Benedikta (Edith Stein), Szent Maximilian Kolbe, Kalkuttai Boldog Teréz** – egyikük sem római szent, mégis náluk rómaibb szent. Bár nem koptatták az Örök Város utcaköveit, mégis az örök, keresztény **Romanumot** testesítették meg, azt a hitvallást, amely Lászlai sírkövén olvasható, azt a krisztusi hitet, amely elszakíthatatlan Péter és Pál sírjától, az első keresztény vértanúk sírboltjaitól.

Ezért tehát Róma nem csak magába fogad bennünket, de ezáltal mi magunk is megjelölhetjük Rómát. Ha a római katolikus egyház egésze elköteleződik, s mind nagyobb lelkesedéssel járja majd az ökumené útjait, az fogja Rómát magát is átsegíteni a második és harmadik fázis, az inkluzivizmus és a kommúniós szemlélet határmezsgyéjén, képessé téve őt arra, hogy levetkőzze az ökumenikus dialógus kapcsán felmerülő kétarcúságot, identitás és megnyílás, erős öntudat és a másik felé fordulás olykor már-már paradoxális feszültségét.

* * *

Ha van útja annak, hogy Róma az ökumené városa legyen, ez az. A gesztusok, az elköteleződés, a megnyílás megvan. Immár ránk van szükség, hogy meg tudjuk mutatni: a mi Rómánk a ti Rómátok is; hisz ugyanaz a Péter és Pál közvetíti számunkra a krisztusi hitet, s ugyanazok vértanúink is, akik ugyanazért a Krisztusért ontották vérüket. Ez a vér pedig nem egy katolikus magvetést, de az egész kereszténység szántóföldjét öntözte. Keleti keresztény, ortodox, evangélikus, református, anglikán s a megannyi más felekezet gyermeke ha Rómába lép, tudja ott otthon érezni magát – nem azért, mert ezt a dokumentumok vagy a tanítóhivatal így szögezi le, hanem azért, mert mi osztjuk meg a mi Rómánkat övelük, hogy az így az ő Rómájuk is legyen.